

Komentár k termínom „učiteľská kompetencia“ a „kľúčová kompetencia“

Jesenák Karol · Prírodné vedy

13.10.2014

Termín „učiteľská kompetencia“ patrí k jedným z moderných výrazov, ktoré sa relatívne často vyskytujú v prácach pedagógov profesionálne orientovaných na modernizáciu metód vzdelávania. Pokúsme sa zamyslieť nad obsahom tohto termínu. Skôr ako to urobíme, pripomeňme si tradičné významy slova kompetencia. Sú to tieto: pôsobnosť, pole pôsobnosti, dosah, účinnosť, vplyv, právomoc a oprávnenie. Tieto výrazy sú aplikovateľné aj na vzdelávaciu činnosť. Napríklad ten kto chce učiť, mal by mať príslušné vedomosti a skúsenosti, a v mnohých prípadoch by mal mať zároveň aj požadované oprávnenie. Toto oprávnenie je formálnym dokumentom umožňujúcim vzdelávať niekoho v určitej oblasti činností.

V tomto príspevku sa nebudeme zaoberať genézou termínov „učiteľská kompetencia“ a „kľúčová kompetencia“, ale zameriame sa iba na komentovanie dvoch vyjadrení, ktoré sú k dispozícii slovenským čitateľom, a ktoré zároveň pochádzajú zo zdrojov, ktoré by sme mali pokladať za najkompetentnejšie. Autorom prvého vyjadrenia je Prof. PhDr. Ing. Ivan Turek, CSc., autor niekoľkých monografií zameraných na didaktiku a vzdelávanie. S charakteristikou didaktického pojmu kompetencia sa stretávame v jeho publikácii s názvom: „*Majú mať učitelia vysokých škôl aj pedagogickú kvalifikáciu?*“ [1]. Druhým renomovaným zdrojom charakterizujúcim tento termín je internetová stránka Štátneho pedagogického ústavu (ŠPÚ) [2]. Poznamenajme, že hlavnými úlohami tejto štátnej rozpočtovej inštitúcie je odbornovo-metodické riadenie škôl a vzdelávacej činnosti pedagogických pracovníkov [3].

V prvej uvedenej publikácii sa píše toto: „*V príprave na povolanie (teda aj na povolanie učiteľa) je v súčasnosti trendom **vyučovanie orientované na kompetencie** (competency-based education). Kompetencia je schopnosť (správanie, činnosť alebo komplex činností), ktorú charakterizuje vynikajúci výkon v niektorej oblasti činnosti. Kompetencie sú charakteristické prvky činnosti, ktoré sa vyskytujú oveľa častejšie a dôslednejšie pri dosahovaní vynikajúcich výkonov, ako pri dosahovaní priemerných a slabých výkonov v učiteľskej oblasti. Za kompetentného v určitej oblasti sa zvykne považovať človek, ktorý má schopnosti, motiváciu, vedomosti, zručnosti atď. robiť kvalitne to, čo sa v príslušnej oblasti robiť vyžaduje.*“

Pri čítaní tohto textu si človek musí položiť otázku, aká je vlastne jeho informačná hodnota, to znamená, či možno pochopiť jeho obsah tak, aby ho mohol aj nejakým

spôsobom využívať. Jednoznačná odpoveď znie, že nie. Jediné, čo z tohto textu vyplýva je, že kritériom pre tzv. vzdelávacie kompetencie sú vynikajúce výkony v niektorej oblasti činnosti. Z toho by však vyplývalo, že väčšina učiteľov takéto kompetencie nemá, pretože slovo „vynikajúci“ je relatívnym označením veľmi úzkej skupiny ľudí napr. v Gaussovom rozdelení ich schopnosti. Slovo vynikajúci je pojmom bez jasne stanoveného obsahu. Situácia je komplikovanejšia o to viac, že vzdelávacie schopnosti sú súhrnom mnohých parciálnych schopností.

Poznámka k druhej definícii. ŠPÚ nás informuje o tom, že: *„Kompetencia je „viac ako len vedomosť a zručnosť. Obsahuje tiež schopnosť spĺňať komplexné požiadavky využívaním a mobilizovaním psychosociálnych zdrojov (vrátane zručností a postojov) v konkrétnom kontexte.“* O tomto texte možno povedať to isté ako v prvom prípade. Za povšimnutie však stojí formulácia tohto textu. Namiesto toho, aby tento text jasne vysvetlil o čo sa vlastne jedná, hovorí o tom, že kompetencia je viac ako niečo, a navyše toto niečo je oddelené úvodzovkami, čím sa vlastne vyjadruje spochybnenie tohto obsahu. Predstavme si, že takýmto spôsobom budeme definovať napríklad päťuholník ako útvar, ktorý je „viac ako napr. trojuholník“.

Za pozornosť stojí aj ďalší text, ktorý hovorí o tom, že: *„Kľúčové kompetencie sú klasifikované v 3 rozšírených kategóriách:“* Nasledujú tieto vety:

1. *Jednotlivci majú byť schopní používať široký výber nástrojov na efektívnu interakciu so svojim ...atď.*
2. *V stále viac navzájom závislom svete jednotlivci majú byť schopní spolupracovať s ostatnými. A tým, že budú prichádzať do styku s ľuďmi z rôznych prostredí, je pre nich dôležité, aby boli schopní interagovať v heterogénnych skupinách.*
3. *Jednotlivci majú byť schopní prevziať zodpovednosť za riadenie svojich vlastných životov, situovať svoj život v širšom spoločenskom kontexte a konať autonómne.*

Ak už odhliadneme od vágneho a niekedy až podivného obsahu týchto viet (napr.: *„V stále viac navzájom závislom svete ....“*.), ich hlavným problémom je, že vôbec nehovoria o žiadnych klasifikovaných kategóriách, čo znamená, že vôbec nenadväzujú na úvodnú vetu.

Záver

Cieľom tohto textu nebolo spochybnenie diskusií o schopnostiach učiteľov ale upozornenie na nízku pedagogickú a odbornú úroveň niektorých textov týkajúcich sa tohto problému. Ich čitateľ si iste položí otázku, komu majú takéto texty slúžiť, a zároveň, či pedagogické kompetencie ich autorov sa v tomto prípade vyznačujú tým „vynikajúcim výkonom“, ktorý sami považujú z didaktického hľadiska za podstatný.

Použité zdroje

1. Turek I.: Majú mať učitelia vysokých škôl aj pedagogickú kvalifikáciu?“ Media 4u Magazine 4/2008, s. 3 – 9.(<http://www.media4u.cz/mm042008.pdf>), Text je zároveň zverejnený na stránke: <http://web.tuke.sk/kip/download/vuc61.pdf> (12. 8. 2014).
2. <http://www.statpedu.sk/sk/Projekty/Projekt-KeyCoNet/Klucove-kompetencie.alej> (1. 9. 2014).
3. <http://www.statpedu.sk/sk/Uvod.alej> (1. 8. 2014).

Katedra anorganickej chémie, Prírodovedecká fakulta, Univerzity Komenského, Mlynská dolina, 842 15 Bratislava

---